102851 ـ وسوسه‌های شیطانی، علت‌ها و روش‌های درمان آن

سوال

من مشکل بزرگی دارم؛ من در حال افزایش دانش خود دربارۀ اسلام بودم، اما اکنون که امتحان‌ها نزدیک است، شک‌ها و شبهه‌هایی به سراغم می‌آید که نمی‌توانم دربارۀ آن‌ها حرف بزنم. منظورم شبهه‌هایی از این دست است که: آیا واقعاً محمد ﷺ پیامبر بود؟ و چیزهایی شبیه به این. دیگر نمی‌توانم روی درس‌هایم تمرکز کنم. خواهش می‌کنم مرا راهنمایی کنید.

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اول:

اینکه برای خودت نگران هستی خوب است، و اینکه از آنچه برایت پیش آمده ناراحتی و برای طلب نصیحت و راهنمایی با ما مکاتبه کرده‌ای نیز خوب است؛ این نشان‌دهندۀ بیداری قلب و هوشیاری عقل توست. از الله می‌خواهیم تو را به آنچه رضای او در آن است موفق بدارد.

دوم:

برادر گرامی، این حالتی که دچارش شده‌ای همان چیزی است که «وسواس قهری» نامیده می‌شود. ما دوست داریم با ذکر چند مورد، به تو اطمینان خاطر و شادی ببخشیم:

۱. بر این وسوسه‌ها هیچ حکمی بنا نمی‌شود؛ بنابراین بر اساس وسوسۀ قلبی نه طلاقی واقع می‌شود، نه سوگندی، و نه طهارتی باطل می‌گردد. همچنین اگر وسوسه به اصول عقیده مربوط باشد، باعث ارتداد مسلمان نمی‌شود. پس اگر وسوسه چنان بر فرد چیره شود که حتی به وجود الله یا ایمان به پیامبر، محمد ﷺ سرایت کند، بر هیچ‌کدام از این‌ها حکمی مترتب نمی‌شود؛ پس خیالت از این بابت آسوده باشد و بگذار شیطان در خشم و درماندگی خود بمیرد.

از ابوهریره رضی الله عنه روایت شده که پیامبر ﷺ فرمودند: «خداوند برای من، از امتم آنچه را که در سینه‌هایشان وسوسه می‌شود، تا زمانی که به آن عمل نکنند یا بر زبان نیاورند، بخشیده است». به روایت بخاری (۲۳۹۱) و مسلم (۱۲۷).

ابن حجر رحمه الله می‌گوید:

مقصود، نفی سختی و گناه از چیزی است که در نفس می‌گذرد، تا زمانی که عمل با اعضا و جوارح، یا سخن با زبان هماهنگ با آن انجام نشود. منظور از وسوسه نیز تردید چیزی در نفس است، بدون آنکه فرد به آن اطمینان یابد و در دلش مستقر گردد.

«فتح الباری» (۵/۱۶۱).

همچنین به توضیح مهم شیخ ابن‌عثیمین در پاسخ به سؤال شمارهٔ (283410) نگاه کنید که در آن فتوا داده‌اند وسوسه دربارهٔ ذات الله، رسول او ﷺ یا دینش، ضرری به مسلمان نمی‌رساند.

۲. این وسوسه‌ها ان‌شاءالله نشان‌دهندهٔ ایمان و یقین است. به همین دلیل شیطان بر این وسوسه حریص شده است؛ اگر او در تو ایمان و استقامت نمی‌دید، بر چنین مکر و وسوسه‌ای اصرار نمی‌ورزید؛ به‌ویژه اینکه تو از بر زبان آوردن آنچه شیطان در دلت وسوسه می‌کند، بسیار هراسان و ناراحتی.

ما این حرف را برای ایجاد آرامش کاذب به تو نمی‌گوییم، بلکه این سخن صریح پیامبر ﷺ و برداشت علمای مورد اعتماد و استوار امت است.

از ابوهریره رضی الله عنه روایت شده که رسول الله ﷺ فرمودند: «شیطان نزد یکی از شما می‌آید و می‌گوید: چه کسی فلان چیز را خلق کرد؟ چه کسی فلان چیز را خلق کرد؟ تا جایی که می‌گوید: چه کسی پروردگارت را خلق کرد؟ پس هرگاه به اینجا رسید، باید به الله پناه ببرد و باز ایستد».

به روایت بخاری (۳۱۰۲) و مسلم (۱۳۴).

در روایت مسلم آمده است: «آمنت بالله ورسله» (به الله و پیامبرانش ایمان آوردم).

در روایتی دیگر از ابوهریره آمده است که گفت: گروهی از اصحاب پیامبر ﷺ نزد ایشان آمدند و پرسیدند: ما در دلهایمان چیزهایی می‌یابیم که گفتن آن برای هر یک از ما بسیار سنگین و بزرگ است. پیامبر فرمودند: «آیا واقعاً چنین چیزی را یافته‌اید؟» گفتند: بله. فرمودند: «این نشانهٔ صریح ایمان است». به روایت مسلم (۱۳۲).

نووی رحمه الله می‌گوید:

معنای آن این است که شیطان تنها کسی را وسوسه می‌کند که از گمراه کردنش ناامید شده است، پس با وسوسه کردن او را به ستوه می‌آورد؛ چون از منحرف ساختنش ناتوان است. اما کافر را از هر جا که بخواهد می‌فریبد و تنها به وسوسه بسنده نمی‌کند، بلکه هرگونه که بخواهد با او بازی می‌کند. بنابراین معنای حدیث چنین است: علت وسوسه، ایمان خالص است، یا اینکه وسوسه نشانهٔ ایمان خالص است. این قول، برگزیدهٔ قاضی عیاض است...

«شرح مسلم» (۲/۱۵۴).

۳. درمان این وسوسه‌ها بسیار آسان است؛ تنها کافی است به دستورهای پیامبر ﷺ پایبند باشی: از غرق شدن در آن وسوسه‌ها خودداری کن، از آن‌ها روی بگردان، به الله پناه ببر، بگو: آمَنْتُ بِاللَّهِ (به الله ایمان آوردم) و خود را با بزرگداشت الله متعال، ذکر، دعا و صلوات بر پیامبر ﷺ مشغول کن.

نووی رحمه الله می‌گوید:

«اما اینکه پیامبر ﷺ فرمودند: «پس به الله پناه ببرد و باز ایستد»، معنایش این است: هرگاه این وسوسه به سراغش آمد، برای دفع شر آن به الله متعال پناه ببرد و از فکر کردن در آن موضوع روی بگرداند؛ و بداند که این خطورات قلبی از وسوسه‌های شیطان است و او تنها برای تباهی و گمراهی تلاش می‌کند؛ پس باید از گوش سپردن به وسوسه‌های او روی‌گردانی کند و با مشغول شدن به کاری دیگر، فوراً آن را قطع نماید؛ والله اعلم».

«شرح مسلم» (۲/۱۵۵، ۱۵۶).

از علمای کمیسیون دائم فتوا پرسیده شد:

جوانی مسلمان هستم که تازه به دینداری روی آورده‌ام و با وسوسه‌های زیادی از سوی شیطان روبه‌رو می‌شوم. هر بار که موفق می‌شوم بر یکی غلبه کنم، شیطان با وسوسه‌ای دیگر سراغم می‌آید. پس از آنکه به مرحلهٔ خوبی از پایبندی رسیده بودم و به فضل و منت الهی خود را کمی بهتر از اطرافیانم می‌دیدم، اکنون کسانی را که پیش‌تر کمتر از خود پایبند می‌دیدم، بهتر و پیشروتر در طاعت الهی می‌بینم. به خود نگاه می‌کنم و می‌بینم در حال سقوط شدیدی هستم و از آن پایبندی گذشته فاصله گرفته‌ام. با هر روشی با خود و شیطان مبارزه می‌کنم، اما کسی را نمی‌یابم که آنچه درونم را پاره‌پاره می‌کند حس کند یا بتوانم با او دربارهٔ اباطیلی که شیطان در سینه ام می‌اندازد درددل کنم. این وسواس حتی یک لحظه در هیچ حرکت و سکونی مرا رها نمی‌کند؛ در مسجد، خیابان، خانه و مدرسه. آیا کسی هست که در برابر این شیطان کنار من بایستد؟ آیا کسی هست که خداوند او را برای کمک به من بگمارَد؟

این علما چنین پاسخ دادند:

به تو توصیه می‌کنیم وسوسه‌ها را رها کنی، از آن‌ها روی بگردانی و به تلاوت قرآن، کارهای شایسته و پناه بردن به الله روی بیاوری. با تضرع از او بخواهی که مکر شیطان را از تو دور کند، تو را بر حق استوار بدارد و گام‌هایت را استوار گرداند؛ چرا که سرنوشت بندگان، چه جن و چه انس، به دست اوست و هرگونه که بخواهد آن‌ها را هدایت می‌کند. بپرهیز از اینکه به عبادت خود ببالی یا به رفتار نیک و کارهای شایستهٔ فراوانت غره شوی. در امور عبادی و مسائل آخرت به کسانی که پایین‌تر از تو هستند نگاه نکن؛ زیرا این کار راهی به سوی غرور، کاهش اعمال نیک، سستی در انجام آن‌ها و بازی شیطان با

مسلمان برای فرو نشاندن همت او در کارهای خیر است. بلکه به کسانی نگاه کن که در تمسک به کتاب الله و سنت رسول او ﷺ و پایبندی به آن، از تو بالاتر و کوشاتر هستند؛ چرا که این کار انگیزهٔ بیشتری برای افزایش کارهای شایسته، شتاب به سوی آمرزش و رحمت الهی و رسیدن به درجات والا و نعمت پایدار ایجاد می‌کند. امید است که الله تو را بر حق استوار بدارد، به راه راست هدایت کند و وسوسه‌ها را از تو بزداید.

همچنین به تو توصیه می‌کنیم کتاب «تلبیس ابلیس» نوشتهٔ ابوالفرج ابن جوزی را بخوانی؛ زیرا ایشان به دقت به این موضوع پرداخته‌اند و امیدواریم خداوند با خواندن آن به تو نفع برساند.

شیخ عبدالعزیز بن باز، شیخ عبدالرزاق عفیفی، شیخ عبدالله بن غدیان، شیخ عبدالله بن قعود.

«فتاوى اللجنة الدائمة» (۲/۱۹۴).

به تفصیلات مهمی در این باره در پاسخ سؤال‌های (88106)، (225906)، (223615) و (12315) نگاه کنید.

پس برادر پرسشگر نگران نباش؛ تو نشانه‌های نویدبخش و شادی‌آور را دیدی، پس اکنون تنها باید به توصیه‌های علما که برگرفته از سفارش‌های پیامبر ﷺ است عمل کنی. از الله می‌خواهیم شیطان را از تو دور کند و هر جا که هستی خیر را برایت آسان گرداند.

والله اعلم.